

Înalta Curte de Casație și Justiție
COMPLETUL PENTRU SOLUȚIONAREA RECURSULUI ÎN INTERESUL LEGII

Decizie nr. 29/2019 din 11/11/2019

Dosar nr. 1574/1/2019

Publicat in Monitorul Oficial, Partea I nr. 63 din 30/01/2020

Ilie Iulian Dragomir - vicepreședintele Înaltei Curți de Casație și Justiție, președintele completului
Daniel Grădinaru - președintele Secției penale
Laura Mihaela Ivanovici - președintele Secției I civile
Eugenia Voicheci - președintele Secției a II-a civile
Ionel Barbă - președintele delegat al Secției de contencios administrativ și fiscal
Geanina Cristina Arghir - judecător la Secția penală
Valentin Horia Șelaru - judecător la Secția penală
Anca Mădălina Alexandrescu - judecător la Secția penală
Simona Daniela Encean - judecător la Secția penală
Dan Andrei Enescu - judecător la Secția penală
Sorin Alin Nicolescu - judecător la Secția penală
Ioana Alina Ilie - judecător la Secția penală
Simona Cristina Neniță - judecător la Secția penală
Ștefan Pistol - judecător la Secția penală
Mirela Sorina Popescu - judecător la Secția penală
Ionuț Mihai Matei - judecător la Secția penală
Francisca Maria Vasile - judecător la Secția penală
Oana Burnel - judecător la Secția penală
Marius Dan Foitoș - judecător la Secția penală
Beatrice Ioana Nestor - judecător la Secția I civilă
Simona Gina Pietreanu - judecător la Secția I civilă
Mirela Polițeanu - judecător la Secția a II-a civilă
Rodica Zaharia - judecător la Secția a II-a civilă
Elena Mădălina Grecu - judecător la Secția de contencios administrativ și fiscal
Claudia Marcela Canacheu - judecător la Secția de contencios administrativ și fiscal

Completul pentru soluționarea recursului în interesul legii, ce face obiectul Dosarului nr. 1.574/1/2019, este legal constituit conform prevederilor art. 473 alin. (1) din Codul de procedură penală și conform art. 27² alin. (2) lit. b) din Regulamentul privind organizarea și funcționarea administrativă a Înaltei Curți de Casație și Justiție.

Ședința este prezidată de către vicepreședintele Înaltei Curți de Casație și Justiție, domnul judecător Ilie Iulian Dragomir.

La ședința de judecată participă doamna Marinela Mincă, procuror șef al Serviciului judiciar penal - Secția judiciară a Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

Totodată, la ședința de judecată participă doamna magistrat- asistent Elena Larisa Pavel, desemnată în conformitate cu dispozițiile art. 27⁶ din Regulamentul privind organizarea și funcționarea administrativă a Înaltei Curți de Casație și Justiție, republicat, cu modificările și completările ulterioare.

Magistratul-asistent a prezentat referatul cauzei, învederând obiectul Dosarului nr. 1.574/1/2019

aflat pe rolul Completului pentru soluționarea recursului în interesul legii, precum și cu privire la faptul că judecător-raportor a fost desemnat, conform prevederilor art. 473 alin. (4) din Codul de procedură penală, domnul judecător Nicolescu Alin Sorin - judecător la Secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție, raportul întocmit fiind depus la dosar și comunicat membrilor completului.

A mai învederat că la dosar au fost depuse hotărâri relevante în materie pronunțate de instanțele judecătorești, punctul de vedere al Direcției legislație din cadrul Înaltei Curți de Casație și Justiție, al Ministerului Public, punctele de vedere ale curților de apel și instanțelor arondate, precum și punctele de vedere ale specialiștilor consultați.

După prezentarea referatului cauzei, președintele completului, domnul judecător Ilie Iulian Dragomir, vicepreședinte al Înaltei Curți de Casație și Justiție, constatând că în cauză nu sunt cereri de formulat sau excepții de invocat, a acordat cuvântul doamnei procuror în susținerea recursului în interesul legii.

Reprezentantul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, doamna procuror Marinela Mincă, a susținut că prezentul recurs în interesul legii vizează posibilitatea aplicării pedepselor accesorii constând în interzicerea exercitării drepturilor prevăzute de art. 66 alin. (1) lit. a), b) și d) -o) din Codul penal, a căror exercitare a fost interzisă de instanță ca pedeapsă complementară, în cazul dispunerii unei soluții de condamnare la pedeapsa amenzii.

Astfel, reprezentantul Ministerului Public a arătat că s-au evidențiat două orientări, respectiv, într-o primă orientare s-a apreciat că, în cazul în care s-a dispus condamnarea inculpatului la pedeapsa amenzii, dacă s-a aplicat pedeapsa complementară, se aplică și pedeapsa accesorie constând în interzicerea aceluiași drepturi, iar într-o a doua orientare s-a apreciat că aplicarea pedepsei accesorii este nelegală în cazul condamnării la pedeapsa amenzii penale, având în vedere prevederile art. 65 alin. (3) din Codul penal, cea din urmă fiind și opinia Ministerului Public.

În dezvoltarea acestei opinii, reprezentantul Ministerului Public a arătat că, din economia dispozițiilor legale privind pedepsele, în special art. 54 și 65-68 din Codul penal, rezultă că pedeapsa accesorie este incidentă numai în măsura în care pedeapsa principală este una privativă de libertate.

Ca regulă, procurorul a susținut că, atunci când pedeapsa principală este însoțită și de pedeapsa complementară, se va aplica și pedeapsa accesorie. Însă în ipoteza condamnării la pedeapsa detențiunii pe viață nu vor fi aplicate pedepse complementare, ci vor fi aplicate pedepse accesorii, iar în ipoteza pedepsei amenzii sunt aplicate pedepse complementare, nu și pedepse accesorii.

Astfel, reprezentantul Ministerului Public a arătat că, în măsura în care instanța stabilește și aplică pedeapsa principală a amenzii, chiar dacă va stabili și va aplica pedeapsa complementară, nu va putea, în mod legal, stabili și, cu atât mai mult, aplica și pedeapsa accesorie, întrucât pedeapsa principală nu este una privativă de libertate (închisoare sau detențiune pe viață). Mai mult, executarea pedepsei accesorii este și imposibilă, întrucât aceasta nu poate avea loc în perioada cuprinsă între momentul rămânării definitive a hotărârii de condamnare și momentul executării pedepsei principale, pentru că, pe această durată, se execută pedeapsa complementară.

Pentru ipoteza în care pedeapsa principală a amenzii va fi înlocuită cu pedeapsa închisorii, ipoteză în considerarea căreia unele instanțe au apreciat că pot dispune, pe lângă pedeapsa principală a amenzii, însoțită de pedeapsa complementară, și pedeapsa accesorie, parchetul a apreciat că, în măsura în care instanța stabilește și aplică pedeapsa principală a amenzii, precum și pedeapsa complementară, în ipoteza înlocuirii pedepsei amenzii cu pedeapsa închisorii, se configurează două situații, respectiv de la rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare la pedeapsa amenzii și până la rămânerea definitivă a hotărârii prin care s-a dispus înlocuirea, condamnatul va executa pedeapsa complementară a interzicerii unor drepturi conform art. 68 alin. (1) lit. a) din Codul penal coroborat cu art. 63 din Codul penal, pe de-o parte, iar în situația când pe parcursul executării pedepsei închisorii care a înlocuit pedeapsa amenzii persoana condamnată nu este supusă niciunei interdicții nici ca pedeapsă complementară, nici ca pedeapsă accesorie, însă,

după executarea pedepsei închisorii care a înlocuit pedeapsa amenzii, condamnatul va executa partea din durata pedepsei complementare rămasă neexecutată la data înlocuirii, așa cum prevede expres art. 68 alin. (3) din Codul penal.

O astfel de situație în care persoana condamnată nu este supusă niciunei interdicții pe durata executării pedepsei închisorii care a înlocuit amenda, dar este supusă acestora după executarea pedepsei închisorii care a înlocuit amenda nu va apărea, întrucât instanța care va dispune înlocuirea pedepsei amenzii și care este însoțită și de pedeapsa complementară va aplica, odată cu înlocuirea, și pedeapsa accesorie constând în interzicerea drepturilor interzise ca pedeapsă complementară, pe durata executării pedepsei închisorii care a înlocuit amenda.

Astfel, parchetul a apreciat că o astfel de soluție este legală, neaducând nicio atingere autorității de lucru judecat a hotărârii definitive prin care s-a dispus pedeapsa amenzii și pedeapsa complementară a interzicerii unor drepturi, fiind o consecință ope legis căreia instanța care o dispune trebuie să îi dea curs.

În raport cu aceste susțineri, reprezentantul Ministerului Public a solicitat să se constate că problema de drept supusă dezbaterii a primit o soluționare diferită din partea instanțelor judecătorești și, printr-o decizie obligatorie, să se stabilească modul unitar de interpretare și aplicare a dispozițiilor legale anterior enunțate.

Președintele completului, domnul judecător Ilie Iulian Dragomir, vicepreședintele Înaltei Curți de Casație și Justiție, după ce a acordat posibilitatea membrilor completului să adreseze întrebări reprezentantului Ministerului Public, constatând că nu sunt chestiuni ori întrebări de formulat din partea acestora, a declarat dezbaterile închise, iar completul de judecată a rămas în pronunțare asupra recursului în interesul legii.

ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE,

deliberând asupra recursului în interesul legii, constată următoarele:

1. Problema de drept care a generat practica neunitară

Prin Sesizarea nr. 1.650/584/III-5/2019 din data de 5 iunie 2019 privind recursul în interesul legii promovat de către Ministerul Public - Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, înregistrat la Înalta Curte de Casație și Justiție cu nr. 1.574/1/2019, s-a arătat că în practica judiciară națională nu există un punct de vedere unitar cu privire la următoarea problemă de drept: "dacă este posibilă aplicarea pedepselor accesorii constând în interzicerea exercitării drepturilor prevăzute de art. 66 alin. (1) lit. a), b) și d)-o) din Codul penal, a căror exercitare a fost interzisă de instanță ca pedeapsă complementară, în cazul dispunerii unei soluții de condamnare la pedeapsa amenzii."

2. Examenul jurisprudențial

În urma verificării jurisprudenței la nivel național s-a constatat că se evidențiază două orientări, relevând caracterul neunitar al problematicii supuse discuției:

Într-o primă orientare, s-a apreciat că, în cazul în care s-a dispus condamnarea inculpatului la pedeapsa amenzii, dacă s-a aplicat pedeapsa complementară, se aplică și pedeapsa accesorie constând în interzicerea aceluiași drepturi.

Astfel, s-a arătat că instanțele au aplicat inculpaților, în baza art. 65 alin. (1) din Codul penal, pedeapsa accesorie a interzicerii exercitării unor drepturi prevăzute de art. 66 alin. (1) din același cod.

Totodată, instanțele au pus în vedere inculpaților prevederile art. 63 alin. (1) din Codul penal, potrivit cărora neexecutarea cu rea-credință a pedepsei amenzii atrage înlocuirea zilelor- amendă neexecutate cu un număr corespunzător de zile de închisoare, și dispozițiile art. 64 alin. (1) din

Codul penal, potrivit căroră neexecutarea pedepsei amenzii în tot sau în parte din motive neimputabile acestora duce la înlocuirea obligației de plată a amenzii cu obligația de a presta o muncă neremunerată în folosul comunității.

În majoritatea hotărârilor analizate instanțele de judecată nu au motivat aplicarea pedepsei accesorii, doar într-o singură hotărâre judecătorească instanța a argumentat în sensul că "aplicarea pedepsei accesorii este necesară atât din perspectiva dispozițiilor art. 65 alin. (1) din Codul penal, cât și în raport de eventuala situație în care pedeapsa principală devine executabilă". S-a apreciat că, în conformitate cu art. 65 alin. (3) din Codul penal, deși pedeapsa accesorie a interzicerii unor drepturi însoțește pedeapsa privativă de libertate, totuși este necesară menționarea pedepsei accesorii alături de cea complementară în situația în care pedeapsa principală devine executabilă, în scopul preîntâmpinării oricărei controverse. Concluzia instanței a fost că pedeapsa accesorie trebuie aplicată ori de câte ori instanța a considerat necesară aplicarea pedepsei complementare, chiar dacă aceasta a însoțit pedeapsa amenzii, și, de asemenea, trebuie să aibă același conținut cu cea din urmă. În acest sens s-a reținut că "împrejurarea că, în conformitate cu art. 68 alin. (1) lit. a) din Codul penal, executarea pedepsei complementare care însoțește pedeapsa amenzii se realizează începând cu data rămânerii definitive a hotărârii de condamnare nu exclude aplicarea pedepsei accesorii corespunzătoare, care nu este împiedicată nici de prevederile art. 65 alin. (3) din Codul penal referitoare la executarea acesteia, care se realizează din momentul rămânerii definitive a hotărârii de condamnare și până când pedeapsa principală privativă de libertate a fost executată sau considerată ca executată".

Într-o a doua orientare jurisprudențială, s-a apreciat că aplicarea pedepsei accesorii este nelegală în cazul condamnării la pedeapsa amenzii penale, având în vedere prevederile art. 65 alin. (3) din Codul penal, așa încât instanțele de judecată nu au aplicat inculpațiilor și pedeapsa accesorie a interzicerii exercitării unor drepturi prevăzute de art. 66 alin. (1) din Codul penal.

De asemenea, ca și în cazul primei orientări jurisprudențiale, instanța a pus în vedere inculpațiilor prevederile art. 63 din Codul penal referitoare la înlocuirea pedepsei amenzii, în caz de neexecutare cu rea-credință a acesteia, cu pedeapsa închisorii.

În majoritatea hotărârilor analizate instanțele de judecată nu au motivat de ce nu s-a aplicat pedeapsa accesorie. Există însă hotărâri izolate în care instanța de judecată a considerat că aplicarea pedepsei accesorii a interzicerii unor drepturi alături de pedeapsa amenzii nu este posibilă întrucât această pedeapsă accesorie se aplică doar pe lângă pedepsele cu închisoarea sau detențiunea pe viață.

3. Jurisprudența Curții Constituționale

Nu au fost identificate decizii relevante în problema de drept analizată.

4. Jurisprudența relevantă a Curții Europene a Drepturilor Omului

Decizii care tratează problema de drept analizată, însă nu într-o manieră care să aibă legătură directă cu obiectul sesizării, au fost identificate în Cauza Cumpănă și Mazăre împotriva României și Cauza Sabou și Pîrcălab contra României.

5. Jurisprudența Înaltei Curți de Casație și Justiție

Din perspectiva deciziilor obligatorii, menite să asigure unificarea practicii judiciare, nu au fost identificate hotărâri judecătorești pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție și nici decizii de speță în materie.

6. Dispoziții legale aplicabile

Codul penal

Categoriile pedepselor

Art. 54. - Pedeapsa accesorie

"Pedepsa accesorie constă în interzicerea exercitării unor drepturi, din momentul rămânerii definitive a hotărârii de condamnare și până la executarea sau considerarea ca executată a pedepsei privative de libertate."

Art. 63. - Înlocuirea pedepsei amenzii cu pedeapsa închisorii

"(1) Dacă persoana condamnată, cu rea-credință, nu execută pedeapsa amenzii, în tot sau în parte, numărul zilelor-amendă neexecutate se înlocuiește cu un număr corespunzător de zile cu închisoare.

(2) Dacă amenda neexecutată a însoțit pedeapsa închisorii, numărul zilelor-amendă neexecutate se înlocuiește cu un număr corespunzător de zile cu închisoare, care se adaugă la pedeapsa închisorii, pedeapsa astfel rezultată fiind considerată o singură pedeapsă.

(3) În cazul înlocuirii pedepsei amenzii cu pedeapsa închisorii, în condițiile alin. (1) și alin. (2), unei zile-amendă îi corespunde o zi de închisoare."

Pedepsa accesorie

Art. 65. - Conținutul și modul de executare a pedepsei accesorii a interzicerii exercitării unor drepturi

"(1) Pedepsa accesorie constă în interzicerea exercitării drepturilor prevăzute la art. 66 alin. (1) lit. a), b) și d)-o), a căror exercitare a fost interzisă de instanță ca pedeapsă complementară.

(2) În cazul detențiunii pe viață, pedeapsa accesorie constă în interzicerea de către instanță a exercitării drepturilor prevăzute la art. 66 alin. (1) lit. a)-o) sau a unora dintre acestea.

(3) Pedepsa accesorie a interzicerii exercitării unor drepturi se execută din momentul rămânerii definitive a hotărârii de condamnare și până când pedeapsa principală privativă de libertate a fost executată sau considerată ca executată.

(4) În cazul detențiunii pe viață, pedeapsa accesorie având conținutul prevăzut la art. 66 alin. (1) lit. c) se pune în executare la data liberării condiționate sau după ce pedeapsa a fost considerată ca executată."

Pedepsele complementare

Art. 66. - Conținutul pedepsei complementare a interzicerii exercitării unor drepturi

"(1) Pedepsa complementară a interzicerii exercitării unor drepturi constă în interzicerea exercitării, pe o perioadă de la unu la 5 ani, a unuia sau mai multora dintre următoarele drepturi:

a) dreptul de a fi ales în autoritățile publice sau în orice alte funcții publice;

b) dreptul de a ocupa o funcție care implică exercițiul autorității de stat;

(...)

d) dreptul de a alege;

e) drepturile părintești;

f) dreptul de a fi tutore sau curator;

g) dreptul de a ocupa funcția, de a exercita profesia sau meseria ori de a desfășura activitatea de care s-a folosit pentru săvârșirea infracțiunii;

h) dreptul de a deține, purta și folosi orice categorie de arme;

i) dreptul de a conduce anumite categorii de vehicule stabilite de instanță;

j) dreptul de a părăsi teritoriul României;

k) dreptul de a ocupa o funcție de conducere în cadrul unei persoane juridice de drept public;

l) dreptul de a se afla în anumite localități stabilite de instanță;

m) dreptul de a se afla în anumite locuri sau la anumite manifestări sportive, culturale ori la alte adunări publice, stabilite de instanță;

n) dreptul de a comunica cu victima sau cu membri de familie ai acesteia, cu persoanele cu care a comis infracțiunea sau cu alte persoane, stabilite de instanță, ori de a se apropia de acestea;

o) dreptul de a se apropia de locuința, locul de muncă, școala sau alte locuri unde victima desfășoară activități sociale, în condițiile stabilite de instanța de judecată.

(2) Când legea prevede interzicerea exercitării dreptului de a ocupa o funcție publică, instanța dispune interzicerea exercitării drepturilor prevăzute în alin. (1) lit. a) și lit. b).

(3) Interzicerea exercitării drepturilor prevăzute în alin. (1) lit. a) și lit. b) se dispune cumulativ.

(4) Pedeapsa prevăzută în alin. (1) lit. c) nu se va dispune atunci când există motive întemeiate de a crede că viața persoanei expulzate este pusă în pericol ori că persoana va fi supusă la tortură sau alte tratamente inumane ori degradante în statul în care urmează a fi expulzată.

(5) Când dispune interzicerea unuia dintre drepturile prevăzute în alin. (1) lit. n) și lit. o), instanța individualizează în concret conținutul acestei pedepse, ținând seama de împrejurările cauzei."

7. Punctul de vedere exprimat de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție a fost în sensul că din economia dispozițiilor legale privind pedepsele, în special art. 54 și 65-68 din Codul penal, rezultă că pedeapsa accesorie este incidentă numai în măsura în care pedeapsa principală este una privativă de libertate.

De asemenea, ca regulă, când pedeapsa principală este însoțită și de pedeapsa complementară, se va aplica și pedeapsa accesorie. Însă parchetul a opinat că această regulă cunoaște și două excepții, respectiv prima excepție este configurată de ipoteza condamnării la pedeapsa detențiunii pe viață, caz în care nu vor fi aplicate pedepse complementare, însă vor fi aplicate pedepse accesorii, cu referire la art. 65 alin. (2) și art. 2 din Codul penal, iar a doua excepție este reprezentată de ipoteza pedepsei amenzii, caz în care sunt aplicate pedepse complementare, dar nu și pedepse accesorii, cu referire la art. 54, art. 65 alin. (3) din Codul penal, art. 404 alin. (5) din Codul de procedură penală.

În consecință, în măsura în care instanța stabilește și aplică pedeapsa principală a amenzii, chiar dacă va stabili și va aplica pedeapsa complementară, nu va putea, în mod legal, stabili și, cu atât mai mult aplica, și pedeapsa accesorie. Aceasta, întrucât, așa cum s-a precizat, pedeapsa principală nu este una privativă de libertate (închisoare sau detențiune pe viață). Mai mult, executarea pedepsei accesorii este și imposibilă, întrucât aceasta nu poate avea loc în perioada cuprinsă între momentul rămânerei definitive a hotărârii de condamnare și până la momentul executării pedepsei principale pentru că, pe această durată, se execută pedeapsa complementară, așa cum prevăd expres dispozițiile art. 68 alin. (1) lit. a) din Codul penal.

Pentru ipoteza în care pedeapsa principală a amenzii va fi înlocuită cu pedeapsa închisorii, ipoteză în considerarea căreia unele instanțe au apreciat că pot dispune, pe lângă pedeapsa principală a amenzii, însoțită de pedeapsa complementară, și pedeapsa accesorie, s-a apreciat că, în măsura în care instanța stabilește și aplică pedeapsa principală a amenzii, precum și pedeapsa complementară, în ipoteza înlocuirii pedepsei amenzii cu pedeapsa închisorii, se configurează următoarea situație:

- de la rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare la pedeapsa amenzii și până la rămânerea definitivă a hotărârii prin care s-a dispus înlocuirea, conform art. 63 din Codul penal, condamnatul va executa pedeapsa complementară a interzicerii unor drepturi [art. 68 alin. (1) lit. a) din Codul penal coroborat cu art. 63 din Codul penal];

- pe parcursul executării pedepsei închisorii care a înlocuit pedeapsa amenzii pare că persoana condamnată nu este supusă niciunei interdicții/decăderi, nici ca pedeapsă complementară, nici ca pedeapsă accesorie;

- însă, după executarea pedepsei închisorii care a înlocuit pedeapsa amenzii, condamnatul va executa partea din durata pedepsei complementare rămasă neexecutată la data înlocuirii, așa cum prevede expres art. 68 alin. (3) din Codul penal.

O astfel de situație în care persoana condamnată nu este supusă niciunei interdicții pe durata executării pedepsei închisorii care a înlocuit amenda, dar este supusă acestora după executarea pedepsei închisorii care a înlocuit amenda nu va apărea, întrucât instanța, care va dispune înlocuirea pedepsei amenzii și care este însoțită și de pedeapsa complementară, va aplica, odată cu înlocuirea, și pedeapsa accesorie constând în interzicerea drepturilor interzise ca pedeapsă complementară, pe durata executării pedepsei închisorii care a înlocuit amenda.

Astfel, parchetul a apreciat că o astfel de soluție este legală, neaducând nicio atingere autorității de lucru judecat a hotărârii definitive prin care s-a dispus pedeapsa amenzii și pedeapsa complementară a interzicerii unor drepturi.

Aceasta, întrucât o astfel de dispoziție nu reprezintă un act de judecată nou, o individualizare judiciară a unei noi sancțiuni, ci reprezintă îndeplinirea de către instanța care dispune înlocuirea a unei obligații legale pozitive întemeiate pe dispozițiile art. 66 alin. (1) din Codul penal, aceea a aplicării pedepsei accesorii constând în interzicerea acelor drepturi care deja au fost interzise ca pedeapsă complementară, câtă vreme pedeapsa principală a devenit, prin înlocuire, o pedeapsă privativă de libertate.

8. Punctul de vedere exprimat de Direcția legislație, studii, documentare și informatică juridică din cadrul Înaltei Curți de Casație și Justiție este în sensul că, în interpretarea dispozițiilor art. 54 din Codul penal și ale art. 65 din Codul penal, aplicarea pedepsei accesorii constând în interzicerea exercitării drepturilor prevăzute de art. 66 alin. (1) lit. a), b) și d)-o) din Codul penal, a căror exercitare a fost interzisă ca pedeapsă complementară, nu este posibilă în ipoteza dispunerii unei soluții de condamnare la pedeapsa amenzii.

În argumentarea opiniei exprimate s-a făcut referire la dispozițiile art. 54 din Codul penal, în raport cu care, referindu-se explicit și exclusiv la "pedeapsa privativă de libertate", legiuitorul a legat, în mod indisolubil, pedeapsa accesorie de pedeapsa principală privativă de libertate, respectiv închisoarea sau detențiunea pe viață.

Existența unei soluții de condamnare la o pedeapsă privativă de libertate constituie, în concepția dispozițiilor art. 54 din Codul penal, un element definitoriu al pedepsei accesorii, pedeapsa accesorie fiind concepută de legiuitor într-o conexiune exclusivă cu pedeapsa principală privativă de libertate, iar nu și cu pedeapsa principală a amenzii.

În consecință, rezultă că aplicarea pedepsei accesorii este posibilă numai în ipoteza dispunerii unei soluții de condamnare la o pedeapsă principală privativă de libertate, iar nu și în ipoteza dispunerii unei soluții de condamnare la pedeapsa principală neprivativă de libertate a amenzii.

În cazul în care legiuitorul ar fi admis posibilitatea aplicării pedepsei accesorii în ipoteza condamnării la pedeapsa principală a amenzii, fie ar fi prevăzut, în mod explicit, această posibilitate în cuprinsul dispozițiilor art. 54 din Codul penal, fie nu s-ar fi referit, în mod explicit, la pedeapsa privativă de libertate în cuprinsul dispozițiilor menționate.

Soluția legislativă prevăzută în dispozițiile art. 65 alin. (1) din Codul penal reflectă o simetrie între pedeapsa accesorie și pedeapsa complementară, legiuitorul stabilind o legătură directă între interzicerea exercitării unui anumit drept ca pedeapsă accesorie și ca pedeapsă complementară, în sensul că exercitarea dreptului interzisă ca pedeapsă complementară va fi interzisă și ca pedeapsă accesorie, iar exercitarea dreptului care nu a fost interzisă ca pedeapsă complementară nu poate fi interzisă ca pedeapsă accesorie.

În realitate, interpretarea corelată a dispozițiilor art. 65 alin. (1) din Codul penal și a dispozițiilor art. 54 din Codul penal conduce la concluzia că, în cazul condamnării la pedeapsa principală privativă de libertate a închisorii, pedeapsa accesorie constă în interzicerea exercitării drepturilor

prevăzute în art. 66 alin. (1) lit. a), b) și d)-o) din Codul penal, a căror exercitare a fost interzisă de instanță ca pedeapsă complementară.

9. Punctele de vedere exprimate de către curțile de apel și instanțele judecătorești arondate

În conformitate cu dispozițiile legale în materie, s-a solicitat punctul de vedere al instanțelor judecătorești asupra problemei de drept supuse discuției.

În urma consultării instanțelor de judecată, s-a evidențiat opinia majoritară potrivit căreia nu este posibilă aplicarea pedepselor accesorii constând în interzicerea exercitării drepturilor prevăzute de art. 66 alin. (1) lit. a), b) și d)-o) din Codul penal, a căror exercitare a fost interzisă de instanță ca pedeapsă complementară, în cazul dispunerii unei soluții de condamnare la pedeapsa amenzii.

În acest sens au opinat curțile de apel: Brașov, București, Secția a II-a penală, Craiova, Iași, Oradea, Pitești, Suceava, Timișoara; tribunalele: Arad, Bacău, Brașov, Brăila, București, Caraș-Severin, Dolj, Gorj, Ialomița, Mehedinți, Olt, Prahova, Sălaj, Teleorman, Vaslui, judecătoria: Huși, Iași, Reghin, Alexandria, Zimnicea, Turda, Zalău, Câmpina, Sinaia, Reșița, Caransebeș, Zărnești, Babadag, Hârlău, Vânju Mare.

În argumentarea opiniei exprimate, instanțele mai sus amintite au precizat, în esență, că prevederile art. 65 alin. (1) din Codul penal nu disting între felul pedepsei principale aplicate (pedeapsa cu închisoarea sau pedeapsa cu amenda), prevăzând doar că pedeapsa accesorie constă în interzicerea exercitării drepturilor prevăzute la art. 66 alin. (1) lit. a), b) și d)-o) din Codul penal, a căror exercitare a fost interzisă de instanță ca pedeapsă complementară.

Potrivit art. 67 alin. (1) din Codul penal referitoare la pedeapsa complementară, aceasta poate fi aplicată dacă pedeapsa principală stabilită este închisoarea sau amenda. Cu toate acestea, imposibilitatea aplicării pedepsei accesorii pe lângă pedeapsa principală a amenzii decurge din prevederile art. 65 alin. (3) din Codul penal, referitoare la executarea aceleiași pedepse.

Conform acestora, pedeapsa accesorie a interzicerii exercitării unor drepturi se execută din momentul rămânerii definitive a hotărârii de condamnare și până când pedeapsa principală privativă de libertate a fost executată sau considerată ca executată.

Executarea pedepsei accesorii are ca premisă soluția de condamnare la o pedeapsă principală privativă de libertate, deci închisoarea sau detențiunea pe viață. Din interpretarea per a contrario a celor învederate anterior rezultă că instanța nu ar putea aplica pedeapsa accesorie a interzicerii exercitării drepturilor prevăzute de art. 66 alin. (1) lit. a), b) și d)-o) din Codul penal în cazul dispunerii unei soluții de condamnare la pedeapsa amenzii.

În același sens, s-a opinat că nu se poate aplica pedeapsa accesorie nici sub condiția suspensivă a înlocuirii acestei pedepse cu închisoarea, întrucât aceasta are la bază reaua-credință a condamnatului, împrejurare care nu ar trebui avută în vedere de plano, la momentul dispunerii soluției de condamnare la pedeapsa amenzii, dublată de faptul că reaua-credință nu se prezumă.

În acest sens au fost pronunțate mai multe hotărâri, astfel cum rezultă din relațiile înaintate de către instanțe la dosarul cauzei.

Alte instanțe au opinat că este posibilă aplicarea pedepselor accesorii constând în interzicerea exercitării drepturilor prevăzute de art. 66 alin. (1) lit. a), b) și d)-o) din Codul penal, a căror exercitare a fost interzisă de instanță ca pedeapsă complementară, în cazul dispunerii unei soluții de condamnare la pedeapsa amenzii.

În acest sens au comunicat puncte de vedere curțile de apel: București, Secția I penală, Galați, Ploiești; tribunalele: Brașov, Bihor, Covasna, Dâmbovița, judecătoria: Călărași, Lehliu-Gară, Roșiori de Vede, Turnu Măgurele, Ploiești, Brașov, Rupea, Constanța.

În argumentarea acestei opinii s-a avut în vedere, în esență, că executarea efectivă a pedepsei accesorii are loc în situația în care, conform art. 63 din Codul penal, se înlocuiește pedeapsa amenzii cu pedeapsa închisorii, întrucât, potrivit art. 65 alin. (3) din Codul penal, pedeapsa

accesorie a interzicerii exercitării unor drepturi se execută din momentul rămânerii definitive a hotărârii de condamnare și până când pedeapsa principală privativă de libertate a fost executată sau considerată ca executată.

Deopotrivă, se constată că și în acest sens au fost pronunțate mai multe hotărâri de către instanțele naționale, acestea fiind înaintate la dosarul cauzei.

10. Punctul de vedere al specialiștilor consultați

Centrul de Cercetări în Științe Penale al Facultății de Drept din cadrul Universității de Vest din Timișoara, în vederea formulării unui răspuns cu privire la problema de drept amintită, a opinat, sub un prim aspect, că pe această cale de asigurare a unei practici judiciare unitare judecătoria instanței supreme nu se pot substitui legiuitorului în încercarea de a dispune, cu titlu obligatoriu, o rezolvare neprevăzută de dreptul pozitiv.

Astfel, s-a apreciat că sesizarea nu îndeplinește cerințele de admisibilitate, prin prisma imposibilității Înaltei Curți de Casație și Justiție de a statua printr-o hotărâre, cu caracter general obligatoriu, aplicarea unei pedepse accesorii într-o situație neprevăzută de lege și pe care, în mod evident, legiuitorul a exclus-o, motiv pentru care s-a considerat că prezenta sesizare se impune a fi respinsă ca inadmisibilă față de obiectul recursului în interesul legii, astfel cum este acesta definit în lege.

Pe fondul problemei în discuție, s-a apreciat că din interpretarea coroborată a textelor legale incidente rezultă că nu se poate aplica pedeapsa accesorie pe lângă pedeapsa principală a amenzii, deoarece legiuitorul a exclus în mod indubitabil această posibilitate. S-a opinat că art. 54 din Codul penal, ce constituie norma generală în materia pedepsei accesorii, stabilește obligativitatea aplicării pedepsei accesorii doar pe lângă pedepsele privative de libertate, respectiv închisoarea și detențiunea pe viață.

Astfel că situația aplicării pedepsei accesorii pe lângă pedeapsa principală a amenzii nu este reglementată nici măcar pentru cazul înlocuirii amenzii cu pedeapsa închisorii, așa încât extinderea sferei de aplicare într-o asemenea situație apare ca nelegală.

Așadar, dacă instanța nu a aplicat pe lângă pedeapsa amenzii și pedeapsa complementară a interzicerii unor drepturi prevăzute de art. 66 din Codul penal, condamnatul nu va putea fi supus vreunei interdicții privind exercitarea unor drepturi ale sale, nici măcar în cazul înlocuirii pedepsei amenzii cu pedeapsa închisorii,

Universitatea Titu Maiorescu din București - Facultatea de Drept, Departamentul de drept penal, prin răspunsul înaintat, a opinat că, în ceea ce privește pedeapsa amenzii, aceasta constă într-o sancțiune cu caracter pecuniar prin care persoana condamnată este obligată să plătească o sumă de bani statului și care nu presupune, de cele mai multe ori, o anumită durată în timp.

Prin urmare, având în vedere faptul că în cele mai multe situații amenda este achitată dintr-odată, nu s-ar justifica aplicarea unei pedepse accesorii care ar presupune o anumită perioadă pentru a putea fi executată.

Totodată, în eventualitatea în care o asemenea măsură ar fi alăturată unei pedepse cu amenda, iar aceasta ar fi executată de îndată ce hotărârea de condamnare rămâne definitivă, având în vedere dispozițiile art. 66 alin. (1) din Codul penal raportat la art. 65 alin. (1) din Codul penal, s-ar putea ca pedeapsa accesorie aplicată de către instanța de judecată să se suprapună cu pedeapsa complementară.

Singura situație practică care ar putea determina o posibilă executare a pedepsei cu amenda în timp este reprezentată de plata acesteia în mai multe tranșe, însă o asemenea ipoteză se poate ivi doar după pronunțarea hotărârii de condamnare, iar pedeapsa accesorie este stabilită la momentul pronunțării hotărârii de condamnare.

În ceea ce privește înlocuirea pedepsei amenzii cu pedeapsa închisorii s-a apreciat că pedeapsa

accesorie nu ar putea să fie alăturată unei pedepse privative de libertate, deoarece într-o asemenea situație hotărârea instanței de executare s-ar suprapune peste hotărârea pronunțată de către instanța care a analizat inițial cauza dedusă judecării.

Mai mult decât atât, legiuitorul a stabilit, în mod expres, faptul că pedeapsa accesorie se execută de îndată ce hotărârea de condamnare rămâne definitivă, iar într-o asemenea ipoteză intervine o înlocuire a pedepsei stabilită inițial pentru o serie de motive ce au intervenit ulterior pronunțării hotărârii de condamnare.

În acest sens, conform art. 65 alin. (3) din Codul penal raportat la art. 74 din Codul penal, sarcina de stabilire a unei pedepse accesorii revine instanței odată cu judecarea cauzei, în lipsa unor prevederi legale explicite care să reglementeze situația înlocuirii pedepsei amenzii cu închisoarea, neputându-se interveni asupra stabilirii în sarcina infractorului a unei pedepse accesorii.

În esență, s-a apreciat că nu este posibilă aplicarea pedepselor accesorii constând în interzicerea exercitării drepturilor prevăzute de art. 66 alin. (1) lit. a), b) și d)-o) din Codul penal, a căror exercitare a fost interzisă de instanță ca pedeapsă complementară, în cazul dispunerii unei soluții de condamnare la pedeapsa amenzii, nici măcar în ipoteza în care se dispune înlocuirea amenzii cu pedeapsa privativă de libertate.

11. Raportul asupra recursului în interesul legii

11.1. Admisibilitatea recursului în interesul legii

În conformitate cu dispozițiile art. 471 și 472 din Codul de procedură penală, judecătorul-raportor a reținut următoarele:

Art. 471. - "(1) Pentru a se asigura interpretarea și aplicarea unitară a legii de către toate instanțele judecătorești, procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, din oficiu sau la cererea ministrului justiției, colegiul de conducere al Înaltei Curți de Casație și Justiție sau colegiile de conducere ale curților de apel, precum și Avocatul Poporului au îndatorirea să ceară Înaltei Curți de Casație și Justiție să se pronunțe asupra chestiunilor de drept care au fost soluționate diferit de instanțele judecătorești.

(2) Cererea trebuie să cuprindă soluțiile diferite date problemei de drept și motivarea acestora, jurisprudența Curții Constituționale, a Înaltei Curți de Casație și Justiție, a Curții Europene a Drepturilor Omului sau, după caz, a Curții de Justiție a Uniunii Europene, opiniile exprimate în doctrină relevante în domeniu, precum și soluția ce se propune a fi pronunțată în recursul în interesul legii.

(3) Cererea de recurs în interesul legii trebuie să fie însoțită, sub sancțiunea respingerii ca inadmisibilă, de copii ale hotărârilor judecătorești definitive din care rezultă că problemele de drept care formează obiectul judecării au fost soluționate în mod diferit de instanțele judecătorești."

Art. 472. - "Recursul în interesul legii este admisibil numai dacă se face dovada că problemele de drept care formează obiectul judecării au fost soluționate în mod diferit prin hotărâri judecătorești definitive, care se anexează la cerere."

În opinia judecătorului-raportor, sunt îndeplinite condițiile de admisibilitate imperativ prevăzute de dispozițiile art. 471 și 472 din Codul de procedură penală.

Astfel, în mod cert, din sesizarea procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție rezultă faptul că problema de drept care formează obiectul judecării evidențiază două orientări, relevând caracterul neunitar al acesteia, fiind soluționată în mod diferit prin hotărâri judecătorești definitive, anexate la cerere, iar titularul sesizării este procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

11.2. Pe fondul recursului în interesul legii

Înalta Curte de Casație și Justiție, examinând sesizarea de recurs în interesul legii, raportul

întocmit de judecătorul-raportor și dispozițiile legale ce se solicită a fi interpretate în mod unitar, reține următoarele:

Sub un prim aspect se impune a fi subliniat că sistemul pedepselor prevăzut de Codul penal român este unul tripartit, cuprinzând pedepse principale, pedepse complementare și pedepse accesorii, conform capitolului I - Categoriile pedepselor, titlul III - Pedepsele, art. 53-55 din Codul penal.

Potrivit art. 54 din Codul penal, "Pedepsa accesorie constă în interzicerea exercitării unor drepturi, din momentul rămânerii definitive a hotărârii de condamnare și până la executarea sau considerarea ca executată a pedepsei privative de libertate", iar, potrivit art. 65 din Codul penal,

"(1) Pedepsa accesorie constă în interzicerea exercitării drepturilor prevăzute la art. 66 alin. (1) lit. a), b) și d)-o) din Codul penal, a căror exercitare a fost interzisă de instanță ca pedeapsă complementară.

(2) În cazul detențiunii pe viață, pedeapsa accesorie constă în interzicerea de către instanță a exercitării drepturilor prevăzute la art. 66 alin. (1) lit. a)-o) sau a unora dintre acestea.

(3) Pedepsa accesorie a interzicerii exercitării unor drepturi se execută din momentul rămânerii definitive a hotărârii de condamnare și până când pedeapsa principală privativă de libertate a fost executată sau considerată ca executată.

(4) În cazul detențiunii pe viață, pedeapsa accesorie având conținutul prevăzut la art. 66 alin. (1) lit. c) se pune în executare la data liberării condiționate sau după ce pedeapsa a fost considerată ca executată."

O interpretare sistemică și coroborată a textelor legale indicate mai sus conduce la concluzia că nu se poate aplica pedeapsa accesorie pe lângă pedeapsa principală a amenzii, deoarece legiuitorul a exclus în mod lipsit de echivoc această posibilitate chiar și în ipoteza interzicerii drepturilor prevăzute la art. 66 alin. (1) lit. a), b) și d)-o) din Codul penal, ca pedeapsă complementară.

Art. 54 din Codul penal constituie norma generală în materia pedepsei accesorii și stabilește obligativitatea aplicării pedepsei accesorii doar pe lângă pedepsele privative de libertate, respectiv închisoarea și detențiunea pe viață.

Se poate accepta că dispozițiile art. 65 alin. (1) din Codul penal nu se referă expres la situația aplicării pedepsei accesorii a interzicerii drepturilor prevăzute la art. 66 alin. (1) lit. a), b) și d)-o) din Codul penal, a căror exercitare a fost interzisă de instanță ca pedeapsă complementară numai pe lângă pedeapsa închisorii, însă alin. (2) și (3) al aceluiași articol prevăd neîndoielnic drepturile ce pot fi interzise ca pedeapsă accesorie în cazul condamnării la pedeapsa principală a detențiunii pe viață și dispoziția conform căreia pedeapsa accesorie se execută din momentul rămânerii definitive a hotărârii de condamnare și până când pedeapsa principală privativă de libertate a fost executată sau considerată ca executată.

Este de necontestat faptul că textele de lege din Codul penal aplicabile în cazul unei instituții se interpretează coroborat și logic, fiind obligatoriu a fi avută în vedere topografia textelor, ci nu scos din context, acordând-se un alt sens decât cel avut în vedere de legiuitor. Excepțiile de la regulile generale sunt expres și limitativ prevăzute de lege și menționate în cuprinsul actului normativ.

În condițiile în care art. 54 din Codul penal constituie regula, nu se poate reține că art. 65 alin. (1) din Codul penal ar permite aplicarea vreunei excepții.

În aceste condiții pedeapsa accesorie este, așadar, consecutivă stabilirii unei pedepse principale privative de libertate (închisoarea sau detenția pe viață) însoțită de aplicarea pedepsei complementare a interzicerii unor drepturi.

Mai mult, în cuprinsul art. 27 alin. (1)-(4) din Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate, dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, sunt prevăzute dispoziții imperative care stabilesc cadrul de executare al

pedepselor accesorii ce însoțesc pedeapsa detențiunii pe viață și a închisorii, nefiind făcută vreo referire la executarea pedepsei accesorii în cazul condamnării la pedeapsa amenzii.

Nu în ultimul rând, această concluzie rezultă și din Expunerea de motive a Codului penal, care se referă la pedeapsa accesorie exclusiv în legătură cu pedeapsa principală privativă de libertate. Concret, în Expunerea de motive a Codului penal, legiuitorul arată că pedeapsa accesorie cunoaște o reglementare diferită față de cea actuală (Codul penal anterior), atât sub aspectul modului de aplicare, cât și sub aspectul conținutului, după cum aceasta însoțește pedeapsa detențiunii pe viață sau pedeapsa închisorii.

Pedeapsa accesorie în cazul pedepsei detențiunii pe viață este reglementată similar cu dispozițiile în vigoare (Codul penal anterior) și se aplică de drept, prin efectul legii (...).

Pedeapsa accesorie în cazul pedepsei închisorii își păstrează caracteristicile esențiale din reglementarea în vigoare (Codul penal anterior), însă sfera pedepsei accesorii obligatorii, constând în interzicerea exercitării unor drepturi ca urmare a aplicării unei pedepse privative de libertate, a fost redusă, în timp ce sfera pedepsei accesorii facultative, constând în interzicerea exercitării unor drepturi atunci când instanța consideră necesar, a fost semnificativ extinsă.

Relativ la cele ce precedă, aplicarea pedepsei accesorii în cazul condamnării la pedeapsa principală neprivativă de libertate a amenzii, chiar și în situația în care este stabilită și pedeapsa complementară, echivalează cu aplicarea unei pedepse neprevăzute de lege, contrar jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului referitoare la art. 7 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

În considerarea celor expuse, Completul pentru judecarea recursului în interesul legii va admite recursul în interesul legii formulat de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și, în consecință:

În interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 65 alin. (3) din Codul penal, va stabili că: aplicarea pedepselor accesorii constând în interzicerea drepturilor prevăzute de art. 66 alin. (1) lit. a), b) și d)-o) din Codul penal, a căror exercitare a fost interzisă de instanță ca pedeapsă complementară, nu este posibilă în cazul dispunerii unei soluții de condamnare la pedeapsa amenzii.

ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE

În numele legii

D E C I D E:

Admite recursul în interesul legii formulat de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și, în consecință:

În interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 65 alin. (3) din Codul penal, stabilește că: aplicarea pedepselor accesorii constând în interzicerea drepturilor prevăzute de art. 66 alin. (1) lit. a), b) și d) -o) din Codul penal, a căror exercitare a fost interzisă de instanță ca pedeapsă complementară, nu este posibilă în cazul dispunerii unei soluții de condamnare la pedeapsa amenzii.

Obligatorie, potrivit dispozițiilor art. 474 alin. (4) din Codul de procedură penală.